

PLATO'S EU

Philosophical Learning
Applied To Online
Surroundings
in EU

Draft and example
for PRP2 workshop:

**“Práva a povinnosti:
spoločenská zmluva / Kto
ma prinútil podpísať
spoločenskú zmluvu?”**

Co-funded by
the European Union

Version	Date	Comments
1		
2		
3		
4		
Document title:	“Práva a povinnosti: spoločenská zmluva / Kto ma prinútil podpísať spoločenskú zmluvu?”	
Date of issue:	5. 2. 2023	
Author(s):	Ulrich Wollner	
E-mail address:	ulrich.wollner@umb.sk	
Contributors to document :	PLATÓNNOVA EU partnerstvo	
Quality reviewer (if any)	n/a	

Number of pages:	
Confidentiality status:	Na vnútorné použitie z projektu partnerstvo

OBSAH

WORKSHOP:	5
“Práva a povinnosti: spoločenská zmluva / Kto ma prinútil podpísať spoločenskú zmluvu?”	5
1. Úvod k téme	6
2. Prehľad lekcie	
3. Rozdelenie hodiny - Workshopova činnosť	
4. Kontrola diskusie	
5. Dodatočné zdroje	
6. Príloha	

WORKSHOP:

**“Práva a povinnosti: spoločenská zmluva / Kto ma prinútil
podpísať spoločenskú zmluvu?”**

1. Úvod k téme

Tento workshop bude zameraný na otázky politickej filozofie. Konkrétnejšie sa budeme venovať otázkam: "Čo je spoločenská zmluva?" "Aká je ústredná myšlienka spoločenskej zmluvy?" "Aké sú predpoklady pre vznik spoločenskej zmluvy?" "Kde hľadať pôvod tejto myšlienky?" "Aké historické a spoločenské udalosti ovplyvnili vznik tohto konceptu?" "Ktorí filozofi najviac rozvinuli túto myšlienku?" "Má táto myšlienka miesto v modernej politickej filozofii?"

V prvom kroku sa dozvieme, ktoré politické udalosti prispeli k vzniku myšlienky spoločenskej zmluvy. V druhom kroku sa dozvieme, ktorí myslitelia boli najvýznamnejší predstavitelia teórie spoločenskej zmluvy. Povieme si o zásadných rozdieloch medzi rôznymi pojmami. V treťom kroku sa zameriame na charakteristiku najvplyvnejších moderných teórií spoločenských zmlúv. Nakoniec bude táto lekcia obsahovať diskusiu o tom, aké zásady by respondenti považovali za nevyhnutné, aby boli ochotní podpísať spoločenskú zmluvu? Predpokladaná dĺžka workshopu je 90 minút.

2. Prehľad lekcie

Učebné aktivity v tejto lekcii sú navrhnuté tak, aby pokryli základné problémy politickej filozofie – konkrétne teóriu spoločenskej zmluvy. Už názov predznamenáva otázku "Práva a povinnosti - Spoločenská zmluva / Kto ma prinútil podpísať spoločenskú zmluvu?" má viesť žiakov k problematizácii zdanlivo samozrejmych vecí. Lekcia začne charakteristikou ústrednej myšlienky teórie spoločenskej zmluvy – legitímna moc je umelým produktom dobrovoľnej dohody slobodných aktérov. Následne prejdeme k opisu historických a spoločenských udalostí, ktoré ovplyvnili vznik tejto myšlienky. Charakterizujeme najvýznamnejšie novoveké koncepcie spoločenských zmlúv (T. Hobbes, B. B. Spinoza, J. Locke, J.-J. Rousseau, I. Kant). Zameriame sa aj na koncepcie moderných politických filozofov, ktorí nadviazali na novovekých autorov a vytvorili vplyvné idey spoločenskej zmluvy (J. Rawls, R. Nozick). Budeme sa pýtať, ako by fungovala spoločnosť bez akceptovania pravidiel spoločenskej zmluvy. Keďže workshop je zložený z množstva činností, na dokončenie všetkých z nich je potrebných niekoľko materiálov a nástrojov. Ak máte problém so zabezpečením všetkého potrebného vybavenia, môžete jednoducho improvizovať (napríklad použiť notebook namiesto smartfónu atď.)

Materiály, ktoré by mali byť vydané, zahŕňajú: niekoľko listov bieleho papiera (A3 alebo A4), perá, smartfóny, zdroje na vybrané témy (pozri časť 3.2. nižšie), dataprojektor a premietacie plátno.

Vzdelávacie výsledky, ktoré sa dosiahnu prostredníctvom workshopu:

- Študenti lepšie pochopia pojem spoločenská zmluva;
- Študenti si uvedomia, ako chápať ústrednú myšlienku spoločenskej zmluvy;
- Študenti budú oboznámení s tým, kto a za akých historických a spoločenských udalostí vytvoril koncept spoločenskej zmluvy;
- Študenti získajú povedomie o význame a relevantnosti konceptov spoločenských zmlúv pre súčasnosť;
- Študenti získajú prehľad o najvýznamnejších konceptoch spoločenských zmlúv v modernom a súčasnom období;
- Študenti si uvedomia zodpovednosť, ktorú máme ako občania.

3. Rozdelenie hodiny – workshopová činnosť

Hodina pozostáva z piatich vzdelávacích aktivít, ktoré spolu súvisia. Každá z nich je popísaná v samostatnej podkapitole.

3.1. Prirodzený stav

Na začiatok požiadajte skupiny študentov, aby sa pokúsili vymyslieť stav, ktorý predchádzal myšlienke spoločenskej zmluvy. Pre inšpiráciu im pustíme časť z filmu/rozhlasovej hry *Pán múch*.

Študentom položíme tieto diskusné otázky:

1. Na čo slúžia pravidlá?
2. Ako ľudia fungovali v situácii bez vzájomne akceptovaných pravidiel?
3. Čo legitimizuje inštitúciu získať moc nad subjektmi?
4. Aké výhody ľudia získajú, keď sa zaviazu dodržiavať pravidlá?

3.2. Súhlas jednotlivcov

Legitímna politická moc závisí od slobodného súhlasu tých, ktorí jej podliehajú.

Na začiatku tejto aktivity rozdeľte žiakov do skupín. V skupinách budú žiaci diskutovať, za akých podmienok by dali dobrovoľný súhlas na uzavretie spoločenskej zmluvy. Aké výhody by im tento vstup zaručil? Čoho by sa boli ochotní vzdať? Súhlasili by ste s nejakým stupňom obmedzenia používania digitálnych technológií? Mohli by sme diskutovať o podmienkach spoločenskej zmluvy nielen osobne, ale aj v digitálnom priestore? Ak áno, za akých podmienok? Na čom by sa žiaci v každej skupine zhodli?

3.3. Spoločenská zmluva

Hlavnou myšlienkou teórie sociálnej zmluvy je, že legitímna moc je umelým produktom dobrovoľnej dohody slobodných ľudí. Najväčší rozvoj myšlienky spoločenskej zmluvy bol v modernom politicko-filozofickom myslení (T. Hobbes, B. B. Spinoza, J. Locke, J.-J. Rousseau, I. Kant). V tomto období si mnohí autori kládli otázku: Ako je možná existencia spoločenského poriadku?

Túto vzdelávaciu aktivitu začneme rozdelením žiakov do skupín po troch až piatich. Následne ich vyzveme, aby sa pokúsili charakterizovať spoločenskú zmluvu vlastnými slovami aj na základe prieskumu dostupných zdrojov na internete a v dostupných knihách.

3.4. Novoveké koncepty

Najdôležitejšie a najplyvnejšie koncepcie spoločenskej zmluvy vznikli v novoveku. Učiteľ urobí krátky všeobecný úvod o vývoji spoločenských zmlúv. Pre túto aktivitu rozdeľte žiakov do piatich skupín. Študenti budú čerpať z analýz a interpretácií vybraných častí diel moderných kontraktualistov (T. Hobbes, B. B. Spinoza, J. Locke, J.-J. Rousseau, I. Kant), pričom každá skupina sa sústreďí na myšlienky jednej týchto autorov. Po prezentácii výsledkov analýz budú študenti skúmať podobnosti a rozdiely v každom koncepte. Vyhodnotia slabé a silné stránky týchto myšlienok.

Potom, čo skupiny predstavia výsledky svojej práce, pokúsime sa so študentmi prediskutovať nasledujúce otázky:

1. Ktorý z analyzovaných konceptov spoločenskej zmluvy sa zdá byť najkomplexnejší?
2. Ktorý koncept je najmenej vnútorne konzistentný?

3.5. Moderné koncepty

Učiteľ upozorní, že myšlienka spoločenskej zmluvy bola obnovená v 70. rokoch 20. storočia. Oživenie myšlienky spoločenskej zmluvy je spojené s prácou Johna Rawlsa, na ktorého kriticky reagoval Robert Nozick. Na pravidlách fungovania štátu sa podľa oboch autorov dohodli slobodní, rovní a racionálni ľudia, sledujúci len svoje záujmy.

Študentom budú poskytnuté úryvky z diel J. Rawsa a R. Nozicka.

Otázky:

1. Aké výhody a aké nevýhody majú tieto teórie?

2. Chceli by ste žiť v spoločnosti, v ktorej aj tí najviac znevýhodnení budú zaručene žiť slušný život?
3. Myslíte si, že myšlienka rovnej dane je spravodlivá?

4. Kontrola diskusie

Nasledujúce otázky môžu byť použité na rozšírenie tém skúmaných v priebehu workshopu:

- Aké občianske povinnosti by ste považovali za podstatné v spoločenskej zmluve?
- K čomu by ste sa boli ochotní zaviazat' pri uzatváraní spoločenskej zmluvy?
- Akých slobôd by ste sa boli ochotní vzdať, aby ste mohli uzavrieť spoločenskú zmluvu?

5. Dodatočné zdroje

- https://files.libertyfund.org/files/869/0161_Bk.pdf
- <https://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>
- <https://www.verywellmind.com/what-is-morality-5076160>
- <https://www.merriam-webster.com/dictionary/morality>
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/morality>
- https://philosophynow.org/issues/152/The_Enigma_of_Reason_by_Hugo_Merzier_and_Dan_Sperber
- https://www.motherjones.com/files/emotional_dog_and_rational_tail.p

6. Príloha